

Učitel matematiky

Lukáš Vízek
Martin Kuchynka

Učitel matematiky, Vol. 29 (2021), No. 4, 223–236

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/149314>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků, 2021

Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ*:
The Czech Digital Mathematics Library <http://dml.cz>

MARTIN KUCHYNKA

LUKÁŠ VÍZEK

V roce 2020 uplynulo 120 let od úmrtí pedagoga Martina Kuchynky (1843–1900), zajímavé osobnosti, o níž nebylo doposud v literatuře podrobněji referováno (obr. 1). Podáváme proto následující příspěvek. Zmiňujeme Kuchynkovy životní osudy, studia a pedagogické působení. Představujeme odborné práce a naznačujeme Kuchynkův význam pro matematické vzdělávání a přípravu budoucích učitelů.

Dětství a studia

Martin Kuchynka se narodil dne 13. listopadu 1843 v obci Nemilkov, která je v současnosti částí Velhartic u Klatov.¹ Byl synem tamního správního Františka Kuchynky (?–?) a Alžběty rozené Knězové (1820–?). O Kuchynkově otci se nepodařilo dohledat podrobnější údaje. Alžběta Kuchynková pocházela z Hrádku u Sušice.²

O Kuchynkově docházce na tehdejší triviální nebo hlavní školy zatím nemáme informace. Vzhledem k jeho původu lze usuzovat, že navštěvoval školy v Klatovech, Sušici, nebo Kašperských Horách.³

¹Kuchynkovo narození je uvedeno v matrice *Velhartice 21*, folio 347, Státní oblastní archiv v Plzni (dále jen SOAP). Obec Nemilkov je psána jako Nemilkow.

²A. Kuchynková se narodila 14. listopadu 1820. Viz matriku *Zbynice 11*, folio 104, SOAP (obec Hrádek spadá pod zbynickou farnost). V záznamu je psána jako Elžběta (její rodiče byli Martin a Elžběta Knězovi). Za F. Kuchynku se provdala 12. října 1840 tamtéž. Viz matriku *Zbynice 17*, folio 35, SOAP. Zde je uvedeno, že F. Kuchynkovi bylo v den svatby 30 let.

³Nemilkovu nejbližší triviální škola byla ve Velharticích, avšak v příslušném katalogu žáků není M. Kuchynka uveden. Viz *Matriky žáků*, inv. č. 1–3, fond *Triviální škola Velhartice*, Státní okresní archiv Klatovy. V tomto archivu jsou uloženy fondy hlavních škol ve jmenovaných Klatovech, Sušici a Kašperských Horách. Zatím nebyly studovány.

V *Ottově slovníku naučném* je uvedeno, že M. Kuchynka „konal studia reálná a polytechnická v Plzni a v Praze“. Jeho plzeňská studia se však nepodařilo potvrdit, nedochoval se archivní fond žádné z tamních reálných škol překrývající dané časové období.⁴

Podle biografické práce (Kryšpín, 1885, s. 166) M. Kuchynka navštěvoval první německou reálnou školu v Praze. S největší pravděpodobností se jedná o reálnou školu na Novém Městě v Mikulandské ulici (*k. k. Erste Deutsche Oberrealschule, Nikolander-gasse 5, Prag II*). Zde v letech 1857 až 1861 působil Josef Weber (1831–1908), pozdější zemský školní inspektor. Jemu, „svému prvnímu učiteli deskriptivné geometrie“, M. Kuchynka věnoval svoji učebnici *Základové perspektivy* (viz níže).⁵

V akademickém roce 1860/1861 se M. Kuchynka stal posluchačem elementární matematiky, fyziky a deskriptivní geometrie na Českém stavovském polytechnickém ústavu v Praze.⁶ Neznáme však další podrobnosti o jeho studiu, bohužel také nevíme, kdy absolvoval. Katalogy studentů pražské polytechniky se pro léta 1861/1862 až 1867/1868 nedochovaly.

Výuka

M. Kuchynka „byl suppletem na české reálce v Praze“ (OtSN, 1900). Můžeme se domnívat, že na přelomu 60. a 70. let 19. století

⁴ Archiv města Plzně neobsahuje fond střední reálné školy s katalogy studentů z období před rokem 1860. Doplňme, že ve sbírkách je zařazen fond střední školy *Státní gymnázium Plzeň (německé)* (č. listu NAD 118, datace 1775–1924). V něm se nepodařilo M. Kuchynku dohledat.

⁵ Kuchynkovo studium by bylo možné upřesnit na základě fondu *Státní německá reálka Praha II. – Nové Město, Mikulandská ul. 5* (č. listu NAD 1065, datace 1852–1945) uloženého v Archivu hlavního města Prahy (dále jen AHMP). Dané dokumenty však nejsou v současné době přístupné ani zpracované.

⁶ Uvádíme dobový název instituce, jejímž pokračovatelem je České vysoké učení technické v Praze (ČVUT). V katalogu *Hauptkatalog über die Studierenden am ständischen polytechnischen Institute zu Prag im Schuljahre 1860–1861* uloženém v Archivu ČVUT je uvedeno, že M. Kuchynka navštěvoval obor *Studienfächer: Elem. Math, Physik, Geom. Descrip.*, dříve studoval na vyšší reálce a byl pro studia na polytechnice „uvolněn před řádným přijetím“.

působil na reálné škole na Starém Městě v Dušní ulici, na Novém Městě v Ječné ulici, nebo na Malé Straně v Hellichově ulici. O jeho činnosti po studiu na pražské polytechnice nemáme úplné údaje:

[M. Kuchynka] vstoupil do dvouletého kurzu pro nižší realky, zřízeného při c. k. vyšší realce. Vykonav zkoušky z oboru technického stal se asistentem, a pak suppletem při c. k. české vyšší realce a vykonal mezi tím zkoušky z matematiky a deskript. geometrie pro vyšší šk. reálné. (Kryšpín, 1885, s. 166)

Tyto informace se nepodařilo upřesnit na základě studia primárních zdrojů.⁷

Ve školních letech 1872/1873 až 1874/1875 M. Kuchynka vyučoval na c. k. České vyšší reálné škole v Hradci Králové. Měl na starosti předměty měřictví a měřické rejsování, krasopsaní, matematiku a popisné měřictví, v letech 1873/1874 a 1874/1875 byl třídním učitelem 6., resp. 7., ročníku.⁸ Ve školním roce 1874/1875 působil jako externista na c. k. Českém ústavu ku vzdělávání učitelů v Hradci Králové. Učil nauku o měřických tvarech a v kreslení

⁷Poznamenejme, že v AHMP jsou dochovány následující fondy: *Státní reálka Praha I., Dušní 7* (č. listu NAD 955, datace 1865–1953, obsahuje dokumenty tehdejší c. k. *Státní české reálné školy v Praze na Starém Městě*), *Masarykovo reálné gymnasium, Praha II., Ječná ul. 26* (č. listu NAD 959, datace 1849–1953, obsahuje dokumenty tehdejší c. k. *Státní české reálné školy v Praze na Novém Městě*) a *Gymnázium Jana Nerudy, Hellichova 3, Praha 1* (č. listu NAD 959, datace 1866–1997, obsahuje dokumenty tehdejší c. k. *Státní české reálné školy v Praze na Malé Straně*). Tyto soubory nejsou přístupné ani zpracované. Bylo by podnětné pomocí nich doplnit informace o Kuchynkově výuce. Uvedme ještě, že výroční zprávy daných škol z 60. a 70. let 19. století se nepodařilo dohledat. I tyto dokumenty by mohly být cenným zdrojem informací.

⁸Uvedené informace plynou z hlavních katalogů studentů (inv. č. 121–123) uložených ve fondu *Reálka v Hradci Králové* (č. listu NAD 354) ve Státním okresním archivu Hradec Králové (dále jen SOkAHK). Názvy předmětů jsou doslova přepsány z daných dokumentů, popisným měřictvím byla označována deskriptivní geometrie. Doplňme, že do školního roku 1872/1873 bylo studium na hradecké reálné škole šestileté. Od roku 1873/1874 bylo prodlouženo na sedm let. Pro další informace viz almanach *Padesát let české reálky v Hradci Králové* (1924). Hradec Králové: Slavnostní výbor.

od ruky, kreslení měřické a kreslení od ruky.⁹ Poznamenejme, že hradecký učitelský ústav byl od roku 1874/1875 prodloužen z tříletého na čtyřletý a zároveň byl na něm otevřen přípravný „nultý“ ročník. To vedlo k potřebě rozšíření pedagogického sboru (Rössler, 1948).

Obr. 1: Portrét Martina Kuchynky¹⁰

⁹Viz hlavní katalogy (inv. č. 127–130) fondu *Učitelský ústav v Hradci Králové* (SOKAHK, č. listu NAD 427). Předmět nauka o měřických tvarech a v kreslení od ruky byl určen pro přípravný ročník. Matematika byla v 1. až 4. ročníku vyučována v předmětu počtářství a kreslení měřické, byla klasifikována jednou známkou na vysvědčení. M. Kuchynka měl na starosti pouze kreslení měřické, tj. geometrii. Aritmetiku vyučoval Antonín Přibík (?-?).

¹⁰Fotografie (inv. č. 544) je uložena ve fondu *Amerlingův státní mužský ústav učitelský Praha* (AHMP, č. listu NAD 966).

Nejdéle M. Kuchynka pracoval na svém posledním působišti, c. k. Českém ústavu ku vzdělání učitelů v Praze s připojenou c. k. cvičnou školou v Praze, první české instituci svého druhu založené Karlem Slavojem Amerlingem (1807–1884) (Bodlina et al., 1928; Albrecht et al., 1948). Vyučoval zde počtářství a kreslení měřické a kreslení od ruky. K absolvování dovedl jako třídní učitel celkem šest tříd. Pro zajímavost poznamenejme, že do jednotlivých ročníků chodilo zpravidla více než čtyřicet studentů.¹¹

Závěr života a příbuzní

Martin Kuchynka zemřel náhle dne 30. května 1900 na pražském Novém Městě v ulici Na Příkopech v domě č. p. 857. Byl pochován dne 1. června 1900 na Olšanech. Oznámení o jeho úmrtí bylo otištěno v novinách *Národní listy*.

Doplňme ještě stručnou informaci o jeho příbuzných. M. Kuchynka byl svobodný.¹² Jeho bratr, Jan Kuchynka (1841–1905), byl činný v Praze jako vrchní účetní hypoteční banky král. českého. Jeho sestrou byla Marie Arnoštová (rozená Kuchynková, 1853/1854–1936) a jeho švagrem Josef Arnošt (1842/1843–1912), úředník firmy Joh. Dav. Starek. Údaje jsou převzaty z oznámení o Kuchynkově úmrtí v *Národních listech*.¹³

¹¹Viz hlavní katalogy (inv. č. 115–143) fondu *Amerlingův státní mužský ústav učitelův Praha* (AHMP, č. listu NAD 966).

¹²Plyne ze záznamu Kuchynkova úmrtí. Viz matriku *JCH Z19* (Praha II – Nové Město, kostel sv. Jindřicha), folio 88, AHMP.

¹³Viz *Národní listy*, 40(149), 31. května 1900, s. 6. Připojme ještě následující upřesnění. M. Kuchynka je pochován na III. hřbitově Olšan v 5. oddělení v hrobě č. 15. Jedná se o hrobku rodiny Kuchynkovy a Arnoštovy. Odpočívají zde jmenovaní Jan Kuchynka, Marie Arnoštová a Josef Arnošt. Dále jsou zde pochováni Juliana Arnoštová (?–1873) a JUDr. Arnošt Arnošt (?–1953). Neúplná životopisná data plynou z nápisu na desce hrobu a z databáze *Správy pražských hřbitovů* (viz http://212.47.2.130:8080/mpo_sphw/sphm.do [cit. 20-09-03]). Úspěšně byly dohledány pouze matriční záznamy Jana Kuchynky (narozen 12. srpna 1841 v Sušici, viz *Sušice 09*, folio 150, SOAP, zemřel 7. července 1905 v Teplicích, pohřeb měl v Praze, viz *JCH Z19*, folio 161, AHMP). Na náhrobku je ještě uvedena Alžběta Kuchynková. Lze usuzovat, že jde o Kuchynkovu matku. Avšak do seznamu pochovaných na Olšanech není zanesena a nepodařilo se objevit matriční záznam o jejím úmrtí (úspěšně bylo dohledáno pouze datum jejího narození, viz výše).

Knihy

M. Kuchynka se ve svých pracích zabýval především vyučováním geometrie, kreslení a řešení matematických úloh. Během působení v Hradci Králové napsal učebnici *Základové perspektivy* (1873) s podtitulem *Příruční kniha pro nižší třídy reálných škol*. Vydal ji vlastním nákladem v rozsahu 42 stran. Soustředil ji na středové promítání a určil pro nižší třídy reálných škol. Knihu uveřejnil v upravené podobě ještě v letech 1874 a 1875.

O rovinné geometrii a geometrii v prostoru publikoval také vlastním nákladem svazek *Základové měřictví, kreslení a rýsování* (1874). Připravil jej s rozsahem 116 stran a určil pro první ročník reálných škol nebo reálných gymnázií. Zmínil v něm zásady správného rýsování a bohatě jej opatřil ilustracemi. Učebnici nechal podruhé tisknout v roce 1876.

Po přechodu do Prahy navázal na svůj první titul prací *Perspektivně zobrazování tvarů rovinných* (1880). Formuloval v ní metodické poznámky pro učitele. Kniha byla přeložena do němčiny, lze však usuzovat, že nebyla příliš rozšířena. Upřesněme, že obě jazykové varianty vyšly v Praze nákladem F. Urbánka s rozsahem 80 stran. Německá verze je pojmenována *Die perspektivische Darstellung ebener Gebilde*. Je zařazena jako archivní exemplář do fondu Národní knihovny České republiky. Dále je dostupná v Knihovně Akademie věd České republiky (jedná se o neoříznutý svazek).

Významnou se stala Kuchynkova metodická publikace *Návod ku vyučování měřickému tvaroznalství ve škole obecné* (nákladem vlastním, 1881; F. Řivnáč, 1889; F. Urbánek, 1904). Byla sepsána ve spoluautorství s Václavem Fraňkem (1846–1916), učitelem cvičné školy při pražském učitelském ústavu. Ukazovala zásady a postupy geometrického vzdělávání. Představovala jistou reakci na zavedení výuky geometrie na (dnešními slovy) základních školách, k čemuž došlo v 70. letech 19. století po přijetí tzv. velkého říšského zákona a ustanovení obyčejných obecných a měšťanských škol. V období před velkým říšským zákonem, resp. na triviálních školách a v nižších ročnících hlavních škol, nebyla geometrie

vyučována. První osnovy kreslení a měřického tvaroznalství byly vydány v roce 1873.¹⁴

Pravděpodobně nejrozšířenější a nejznámější Kuchynkovou knihou se stala *Sbírka úkolů ku počítání z paměti* tištěná vlastním nákladem poprvé v roce 1889. Je sestavena z 640 matematických problémů vymezených pro obecné, měšťanské a střední školy a určených k řešení z hlavy. Zahrnuje numerické úlohy, úlohy řešené pomocí trojčlenky či procent, problémy z finanční matematiky a z geometrie. V roce 1893 byla přepracována, doplněna o výsledky cvičení a publikována s názvem *Úkoly a návod ku počítání z paměti*. Pro třetí vydání z roku 1897 byla rozšířena na 1000 úloh. V této podobě byla dotištěna v letech 1902 a 1904 (po Kuchynkově úmrtí) vydavatelstvím F. Řivnáč. V období první republiky ji upravil Jaroslav Havelka (1883–1951), ředitel učitelského ústavu v Hořovicích, a pod nakladatelstvím Česká grafická unie ji publikoval celkem šestkrát, resp. v letech 1922, 1925, 1929, 1931, 1933 a 1938.

Pro úplnost poznamenejme, že Kuchynkovy knihy jsou zařazeny do fondu Národní knihovny České republiky. Jiné než výše uvedené se ve fondech ostatních knihoven České republiky nepodařilo dohledat.

Články

Časopisecké příspěvky M. Kuchynka publikoval především v 70. a 80. letech 19. století v pedagogických seriálech *Beseda učitelská*, *Česká škola*, *Paedagogium*, *Škola a život* a v periodikách *Časopis pro pěstování matematiky a fyziky* a *Český kreslíř*. Věnoval je až na výjimky tématům podobným zaměření svých učebnic nebo metodických svazků. Ukažme alespoň některé příklady.

V roce 1876 M. Kuchynka uveřejnil v časopise *Beseda učitelská* práci *O měniteli*. Zaměřil ji na výuku přímé úměrnosti. Diskutoval různé metodické postupy, polemizoval přitom s postojí Franja

¹⁴Pro více informací viz studii Sochorová, L. (2017). *Měřictví, rýsování a kreslení na obecných školách* [Bakalářská práce]. Univerzita Hradec Králové. Dostupné z <http://evskp.uhk.cz>.

Močnika (1814–1892), autora učebnic matematiky značně rozšířených v tehdejší rakouské monarchii.¹⁵ Uvažoval také o pamětném počítání, čímž předznamenal svoji pozdější sbírku úloh.

Pro *Časopis pro pěstování matematiky a fyziky* zpracoval v roce 1876 historickou stať *O vědeckých základech umění kreslitelského od jeho počátku až do poloviny 15. století*. Nastínil v ní vývoj zobrazovacích metod. Představil zejména perspektivu, kterou popsal v souvislosti s dějinami výtvarného umění. Svým textem přispěl k pracím mnoha středoškolských profesorů, kteří u nás v poslední třetině 19. století a v prvních desetiletích 20. století studovali dějiny matematiky a obohacovali matematické vzdělávání o pohledy do historie oboru.¹⁶

V roce 1883 M. Kuchynka uveřejnil v časopise *Škola a život* článek *O nynějším stavu našeho kreslení školního*, v němž hleděl zpět na uplynulé desetiletí výuky kreslení na obecných školách. Polemizoval nad obsahem osnov předmětu, uvažoval o vztahu kreslení od ruky s přesným rýsováním, o námětech a předlohách nebo o učebnicích kreslení, pozornost věnoval i vzdělávání budoucích učitelů. Článek publikoval také samostatným otiskem.¹⁷

Kuchynkovy texty jsou odrazem širokého přehledu svého autora, jeho zájmu o obor a jeho zkušeností. Jsou psány přívětivým, velmi kultivovaným jazykem. Dokládají Kuchynkovu schopnost inspirovat ke studiu matematiky. Poznamenejme ještě, že přehled Kuchynkových publikací dosud nebyl zpracován. Na základě četby historických časopisů bylo dohledáno celkem 14 jeho článků.

Pro objevení Kuchynkových článků byly pečlivě prohledány příslušné ročníky uvedených časopisů. Dále byla bezvýsledně pročtena periodika *Český učitel: Věstník Zemského ústředního spolku jednot učitelských v Čechách*, *Komenský: Týdeník vychovatelský*, *Pedagogické rozhledy: Věstník literárního a pedagogického odboru při Ústředním spolku jednot učitelských v Čechách*, *Učitel: List*

¹⁵O životě a díle F. Močnika viz například Mačák, K. (1995). Franz von Močnik. *Učitel matematiky*, 3(3), 45–49.

¹⁶Pro přehled historických prací českých středoškolských profesorů matematiky viz Vízek, L. (2018). *Josef Úlehla (1852–1933)*. Gaudeamus, 176–179.

¹⁷Viz svazek Kuchynka, M. (1883). *O nynějším stavu našeho kreslení školního*. Rohlíček a Sievers.

věnovaný zájmům školy obecné a měšťanské a *Věstník českých profesorů*. Uvedme přehled Kuchynkových článků a jejich přesné umístění. Píšeme ve tvaru *Úplný název periodika; Název článku, ročník časopisu(rok)*, strany:

- *Beseda učitelská: Týdenník pro učitele a přátele školství národního*; O vyučování perspektivnímu kreslení dle názoru, *10(1878)*, 223–225, 246–248, 255–258, 278–281, 291–294, 303–305. Rozvrh učiva měřického na obec. školách pražských, *12(1880)*, 633–636, 646–647, 661–662, 673–674. O předkreslování na tabuli a o tabulových předlohách, *15(1882–1883)*, 665–667, 680–682. Měřictví ve škole obecné (s V. Fraňkem), *21(1888–1889)*, 153–155, 171–174, 199–203. Nedvídkova péra ku kreslení diagramů, *23(1890–1891)*, 418–419. O počítání z paměti (otisk předmluvy a vybraných úloh Kuchynkovy *Sbírky*), *25(1892–1893) Metodická příloha*, 77–79, 81–83.
- *Časopis pro pěstování matematiky a fyziky*; O vědeckých základech umění kreslitelského od jeho počátku až do poloviny 15. století, *5(1876)*, 23–30, 77–81, 128–134.
- *Česká škola: Časopis pro učitelstvo a přátely školstva národního*; Nedvídkova péra ku kreslení diagramů, *13(1891)*, 455–456 (totožný příspěvek s článkem v *Besedě učitelské*).
- *Český kreslář: Časopis pro pěstování kreslení a krasopisu*; O vyučování perspektivnímu kreslení, *1(1881)*, 26–28, 51–55, 67–69, 84–87, *2(1882)*, 7–12, 36–40, 71–75, 102–108. Ze školy pro školu, *2(1882)*, 45–47.
- *Paedagogium*; Časová úvaha o stigmografii, *4(1882)*, 102–110.
- *Škola a život: Časopis zvláště pro učitele, pěstouny i rodiče a vůbec pro vzdělávatele národa*; O perspektivě v první třídě reálných škol, *18(1872)*, 253–255, 263–269. O měniteli, *22(1876)*, 81–84. O nově upraveném knoflíkovém počítadle c. kr. okr. inspektora školního Josefa Vlka, *23(1877)*, 31. O nynějším stavu našeho kreslení školního, *29(1883)*, 97–104, 132–141.

Doplňme ještě, že podle práce (Kryšpín, 1885, s. 166) by M. Kuchynka měl být autorem některých fejetonů uveřejněných v deníku *Posel z Prahy*, resp. *České noviny*. Nepodařilo se však identifikovat, které z (nepodepsaných) sloupků v daném periodiku jsou z Kuchynkova pera.

O Kuchynkovu významu

Kuchynkova práce je na jednu stranu skromnější v počtu článků, učebnic či metodických svazků. Na druhou stranu je posouzena mnoha recenzemi, které jsou výhradně kladné. Jsou otištěny v řadě periodik. Kuchynkovy publikace byly reflektovány v časopisech *Beseda učitelská*, *Časopis pro pěstování matematiky a fyziky*, *Česká škola*, *Český učitel*, *Krok: Časopis věnovaný veškerým potřebám středního školstva*, *Literární listy*, *Paedagogium*, *Pedagogické rozhledy* a *Učitel*.¹⁸

V pozitivní reflexi knihy *Perspektivné zobrazování tvarů roviných* je vyzdvížena Kuchynkova stylistika a matematická korektnost: „Mluva jest vědecky úplně přesná, správná, určitá a snadno srozumitelná. Výklady jsou vesměs jasné a žákům snadno přístupné“ (Domin, 1880, s. 332). Takto je vystižena Kuchynkova odborná erudice v rozboru úvahy *O nynějším stavu našeho kreslení školního*: „Jest známo, že p. prof. M. Kuchynka jest na slovo vzatý znalec svého oboru a zvláště důkladný znalec methodiky kreslení“ (Lepař, 1883, s. 380).

Metodické postupy a pedagogické náměty předložené ve svazku *Návod ku vyučování měřickému tvaroznalství ve škole obecné* jsou oceněny například slovy: „Knihou, ve kteréž měřictví určené pro školy obecné takovým sdokonaleným způsobem probráno jest a spočívá na pevných, zdravému rozumu nejpřirozenějších základech, jest uvedený Návod“ (Kodým, 1891, s. 81).

¹⁸Úplné názvy periodik jsou zmíněny v případě, že tak není učiněno výše. Uvést přesné citace daných recenzí by přesáhlo možnosti tohoto příspěvku. V případě zájmu nechť čtenář osloví autora.

Kuchynkova *Sbírka úkolů ku počítání z paměti*, resp. knížka *Úkoly a návod ku počítání z paměti* předkládá cenná cvičení pro pamětné řešení matematických úloh:

Ono [počítání z paměti] jest v jednotlivých partiích vydatnou průpravou pro počítání písemné, a působí proti zhoubnému mechanismu početnímu. Ačkoliv dovede k tomuto účelu každý učitel dostatečný počet jednoduchých příkladův a úloh improvisovati, přece nelze upříti, že k soustavnému cvičení v ústním počítání, sbírka úloh z rukou osvědčeného paedagoga a spisovatele, jenž, jak nám povědomo, ve škole se zvláštní zálibou toto důležité odvětví počtářského umění po dlouhou již dobu pěstuje, dobrou bude rukojetí. (Pour, 1890, s. 60)

Kvalitu svazku a jeho rozšíření připomíná reflexe jeho třetího vydání:

Bylo by od místa zmiňovati se o důležitosti sbírky této vůbec a platných službách, jež dosud na školách vykonala, zvláště. Ocenili jsme ji na tomto místě již při prvních dvou vydáních a příznivý úsudek náš byl praxí potvrzen. Gratulujeme p. auktoru k třetímu vydání, jemuž všestranného rozšíření ve prospěch počtářského učení žádáme. (Pour, 1897, s. 248)

Pro zajímavost podotkněme, že se podařilo objevit dohromady osm recenzí na první a druhé vydání Kuchynkova *Návodu* a celkem šestnáct hodnocení výtisků jeho *Sbírky*.

Také na Kuchynkovu osobnost vzpomínalo s obdivem i radostí mnoho učitelů a studentů. Dokládají to nekrology¹⁹ uveřejněné v pedagogických časopisech a poznámky absolventů pražského učitelského ústavu otiskované v almanachu této školy (Bodlina et al., 1928). Ve věstníku *Český učitel* je o M. Kuchynkovi pod titulem *Výborný učitel učitelů* otiskáno:

¹⁹Jedná se o texty (Ráz, 1900) a Dolenský, J. (1900). Za vzorným učitelem učitelův. *Beseda učitelská*, 32(27), 373–375.

Přecetní jeho žáci s úctou vzpomínati budou milého svého učitele, matematika a esthetika ve škole i v soukromém životě. Nepoznali učitele poctivějšího, muže svědomitějšího, přísnějšího až do puntičkářství. (Ráz, 1900, s. 734)

Adolf Wenig (1874–1940), spisovatel, pedagog a abiturient Amerlingovy školy takto vzpomněl na Kuchynkovu schopnost zaujmout pro studium matematiky:

To byl znamenitý učitel. Odhaduji to ještě dnes podle toho, že u mne, odjakživa v matematice slabého (říká se u nás, že je to v rodině), dovedl Kuchynka vzbudití pro předmět dříve nenáviděný takový zájem, že jsem měl u něho z matematiky chvalitebnou. A byla zasloužená, protože Kuchynka nikdy neklasifikoval shovívavě, nepřidával... Pod přísností a upjatostí jednání Kuchynkova s námi tajilo se jeho zlaté srdce; o tom přesvědčili jsme se nejednou. (Wenig, 1928, s. 163)

Závěrem

Jsme si vědomi skutečnosti, že předložené ohlédnutí za Martinem Kuchynkou má zejména faktografický charakter. Vyznívá poněkud nekriticky, neboť nezmiňuje negativa Kuchynkových prací. Je to dáno tím, že v primárních či sekundárních pramenech se nepodařilo dohledat polemiky s Kuchynkovými texty ani reakce pedagogů a matematiků neztotožňujících se s Kuchynkovými postoji.

Považovali bychom za podnětné zasadit Kuchynkův život a dílo do širšího kontextu. Bylo by přínosné podrobněji posoudit jeho práce a porovnat je s obdobně zaměřenými publikacemi českých pedagogů i s díly evropských či zámořských autorů. Přispěli bychom tím k dějinám matematického vzdělávání a přípravy budoucích učitelů.

Nabízí se také studovat, jakým způsobem může Kuchynkův odkaz inspirovat současnou výuku matematice. Autor tohoto příspěvku má například dobré zkušenosti s pamětným řešením úloh

ze *Sbírký* v rámci své pedagogické činnosti, avšak pro zhodnocení přínosu (nejen) tohoto svazku pro dnešní školu nemá relevantní data. Nyní proto vychází z dobových reakcí a cituje Kuchynkovy současníky. Zejména tento článek považuje za podklad pro širší studii, jednak podrobnější historickou sondu, jednak fakty podložený diskurz o Kuchynkovu významu pro současné matematické vzdělávání. Závěrem si dovoluje vyjádřit naději, že laskavého čtenáře inspiruje. Vřele mu doporučuje nahlédnout do textů Martina Kuchynky a nechat se jimi inspirovat.

Literatura

- [1] Albrecht, J., Šorner, K., & Hnídek, J. (Eds.). (1948). *Jubilejní almanach 1848–1948 Amerlingova státního mužského učitelského ústavu v Praze II*. Amerlingův státní mužský učitelský ústav.
- [2] Bodlina, K., Küllera, V., & Voráček, F. (Eds.). (1928). *Památník na oslavu osmdesátileté činnosti Státního ústavu učitelského v Praze II. 1848–1928*. Slavnostní výbor.
- [3] Domin, K. (1880). Perspektivné zobrazování tvarů rovinných (recenze). *Paedagogium*, 2(7), 331–332.
- [4] Kodym, F. (1891). Návod ku vyučování měřickému tvaroznalství (recenze). *Beseda učitelská. Týždenník pro učitele a přátelé školství národního*, 23(6), 81–82.
- [5] Kryšpín, V. (1885). *Obraz činnosti literární učitelstva československého*. M. Knapp.
- [6] Lepař, J. (1883). O nynějším stavu našeho kreslení školního (recenze). *Paedagogium*, 5(8), 380–381.
- [7] OtSN. (1900). Kuchynka Martin (slovníkové heslo). *Ottův slovník naučný. Díl XV*. J. Otto, 332–333.
- [8] Pour, J. (1890). Sbíрка úkolů ku počítání z paměti (recenze). *Časopis pro pěstování matematiky a fyziky*, 19(1), 60–61.
- [9] Pour, J. (1897). Úkoly a návod ku počítání z paměti. (recenze). *Časopis pro pěstování matematiky a fyziky*, 26(4), 248.

- [10] Ráz, B. (1900). Výborný učitel učitelů (Kuchynkův nekrolog). *Český učitel. Věstník Zemského ústředního spolku jednot učitelských v Čechách*, 3(39), 734.
- [11] Rössler, A. (Ed.). (1948). *Učitelství ústav v Hradci Králové. 1780–1948*. Svoboda.
- [12] Wenig, A. (1928). Na ústavě. In Bodlina, K., Küllera, V., & Voráček, F. (Eds.) *Památník na oslavu osmdesátileté činnosti Státního ústavu učitelského v Praze II. 1848–1928* (s. 162–164). Slavnostní výbor.

Abstract

The article is concerned with the life and work of Martin Kuchynka (1843–1900), Czech high school teacher of mathematics and drawing. It focuses on his studies, teaching, textbooks and journal articles. The text brings a brief evaluation of Kuchynka's work and mentions the possibilities of further study.

*Lukáš Vízek
Katedra matematiky
Přírodovědecká fakulta
Univerzita Hradec Králové
Rokitanského 62
500 03 Hradec Králové
e-mail: lukas.vizek@uhk.cz*